

LESNI DELAVEC

Glasiilo Osrednjega društva lesnih delavcev

Izhaja vsakega 1. in 15. v mesecu. — Uredništvo in upravnništvo v Ljubljani, Šelenburgova ulica šte. 6/II, desno. — Naročnina stane letno 26 Din, polletno 13 Din, četrtletno 6-50 Din, posamezna številka stane 1 Din. — Oglasi se za milimeter prostora v dolžini širine enega stolpca pri enkratni objavi računajo po 2, pri trikratni objavi po 1-80 in pri večkratni objavi po 1-40 Din. — Nefrankirane ali premalo frankirane dopise se ne sprejema. — Rokopisi se ne vračajo. — Reklamacije so poštnine proste.

Štev. 15.

Ljubljana, dne 1. avgusta 1925.

Leto IV.

Slava delavski solidarnosti!

Ob tridesetletnici ustanovitve organizacije lesnih delavcev v Ljubljani.

Pred tridesetimi leti je bilo delavsko gibanje pri nas v povojih. Reakcija in terorizem sta še vedno ovirala razvoj delavskega pokreta. Le kdor je takrat delal v pokretu, ve, kaj je ječa, kaj bojkot; čim idealneje in požrtvovalneje je bilo delavstvo, tembolj so ga ubijale ostale posledice izjemnega stanja v prejšnjem desetletju. Zavedne delavce so takrat še vedno preganjale policijske oblasti z vso strogostjo in obenem so hotele vse meščanske stranke prekriti in zatreti zbujeni delavski pokret.

In vendar je delavska zavest vzklikla in se širila ter prav v tej dobi dosegla svojo moralno zmago, se vkoreninila in razvijala do današnje veličine. V bojih in ob preganjanju je ta doba vzgojila kremenite delavce značaje, ki so gradili in zgradili lepe, trdne organizacije razrednozavednega delavstva. V teh, lahko rečemo, za naše razmeže najhujših bojih in preganjanjih, so ustanovili tudi naši dragi tovariši mizarski pomočniki v Ljubljani pred tridesetimi leti prvo — strokovno organizacijo, sedanjo ljubljansko podružnico lesnih delavcev.

Takrat je obstojalo tudi v Ljubljani, že davno prej ustanovljeno Delavsko naprednoizobraževalno društvo, ki je bilo središče vsega delavskega pokreta. V tem društvu so se shajali delavci vseh strok ter razpravljali o socialnih vprašanjih delavskega razreda. Društvo je imelo lep kader govornikov in ko se je v teh letih pokazala potreba po delitvi dela, so pričele posamezne strokovne sekcije društva snovati samostojne strokovne organizacije, ki so se pozneje polagoma priključevale raznim strokovnim centralam, v svrhu pospeševanja svojih poklicnih, socialnih in izobraževalnih interesov.

In tako je nastala leta 1895. tudi naša organizacija mizarskih pomočnikov v Ljubljani, ki je razširila svoje delovanje na vso Kranjsko. Lesni delavci so se s tem korakom postavili z ozirom na organizatorično delo in z ozirom na ožje naloge, ki jih ima strokovna organizacija kot vzgojiteljica razrednih bojevnikov in boriteljica za izboljšanje socialnega položaja, na lastne noge, ne pozabivši pri tem, da je naša organizacija bistveni del celotnega delavskega pokreta, kar je vso dobo najvestneje izpričevala.

Naloge, ki so jih organizaciji začrtali ustanovitelji, in namen sam, je mizarska organizacija vršila vseh trideset let vzorno in z najlepšimi uspehi. Mizarski pomočniki so našli v svoji sredi vedno dovelj tovarišev, ki so požrtvovalno služili interesom organizacije z vso srčno ljubeznijo in ki se niso ustrašili ne organizatoričnega dela, ne nešteti bojov. Nobena strokovna organizacija pri nas ni imela toliko bojov, kakor naša. In mi smo ponosni na te boje, na zmage, a še najbolj ponosni, da se je naša solidarnost ravno v nešteti bojih tako okrepila in utrdila, da je ni premagala nobena sila, ki bi bila hotela rušiti našo s tolikimi naporin in s tako ljubeznijo zgrajeno organizacijo, slonečo trdno na naši bratski solidarnosti in delavski zavednosti.

Na vso zgodovino naše svetinje organizacije gledamo danes s ponosom. Ogromno delo ni bilo zastonj; zakaj vsi, ki smo danes tukaj, vsi, ki jih žal danes ni več med nami, smo cenili svojo organizacijo in jo cenimo ter ji hočemo i nadalje izkazovati spoštovanje, kakor doslej. Tej naši organizaciji smo hvaležni, da nas je trideset let vodila po

poti našega socialnega boja, nas v najhujši potrebi podpirala, nam svetovala ter nas naučila zvestobe in solidarnosti.

Ne motimo se, da isto, kar čutimo ob tej priliki v svojih srcih mi, čutijo tudi vsi oni naši tovariši, ki so v svojih mlajših letih posvetili svoje moči razvoju naše organizacije. Vsem tem tovarišem izrekamo na tem mestu svojo najtoplejšo zahvalo za sodelovanje pri gradnji naše organizacije ter se nadajamo, da ji ostanejo neomajno naklonjeni tudi v bodoče.

Ob tridesetletnici naše organizacije, ki je mati Osrednjega društva lesnih delavcev za Slovenijo, se spominjamo minulih dni in dela, ki smo ga izvedli. Naša dolžnost pa je, da ob tej priliki napravimo tudi trden sklep, da bomo tudi v bodoče to svojo danes veliko organizacijo čuvali, jo krepili in širili ter tvorili živ, agilen člen celotnega pokreta.

V ta namen naj živi naša organizacija, naša delavska solidarnost!

Živi naj naša organizacija, razvijaj in razcvitaj se v blagor lesnih delavcev in proletarskega pokreta sploh!

Živela razredna zavest!

Piše T. I.

1895 — 1925.

Pred tridesetimi leti.

(Nadaljevanje.)

Radi popolnosti in predno nadaljujemo z dogodki, ki so bili v zvezi s prvokratnim praznovanjem prvega maja, je vsekakor potrebno ozreti se nekoliko po mizarskih delavnicah tedanjega časa in kako so pozneje nastajale.

Najstarejša mizarska delavnica odnosno tovarna pobištva je v Ljubljani vsekakor ona tvrde I. I. Naglas. Oče očeta, torej stari oče sedanjega gospoda Naglasa je prišel kot sedlarski pomočnik v Ljubljano že takrat, ko južne železnice iz Trsta na Dunaj še ni bilo. Vsi tovariši, ki so prihajali z ladjama v Trst in so bili namenjeni v Ljubljano, Grac in Dunaj ter za manjša mesta med temi tremi glavnimi postojankami, so še prevažali s konjsko vprego po cesti. Za sedlarje in za kolarje je bilo torej dela dovolj. In tako se je lotil iz

Vipavskega došli stari Naglas samostojnega sedlarstva. Pozneje je razširil svojo obrt tudi na kolarstvo in je poleg konjske oprave pričel izdelovati tudi vozove. Ko pa je bila izgrajena južna železnica, je, razumljivo, prevažanje blaga s konjsko vprego prenehalo, prenehala pa je tudi cveteti sedlarska in kolarska obrt. Toda stari Naglas ni obupal, temveč lotil se je mizarstva. Svojo mizarsko delavnico je imel v bližini takozvanega knežjega dvorca, kjer je kupil hišo za sto goldinarjev. Danes te stare Naglasove hiše ni več, a tudi knežji двореc je že zdavnj podrt; del njegovih razvalin še danes sameva ob Vegovi ulici. Današnja Naglasova tovarna pobištva, koje ustanovitelj je bil sedlarski pomočnik, se nahaja ob Trnovskem pristanu, zaloga pobištva te tovarne pa na Kongresnem trgu v hiši, kjer se je popreje nahajala Narodna tiskarna.

Stara mizarska mojstra sta pred tridesetimi leti v Ljubljani bila tudi Hansel v Kolodvorski ulici in Pečnik. Obeh že zdavnj ni več.

Ljubljanskim mizarjem je gotovo še v živem spominu tyrcka bratov Tönnies. Najstarejši med brati Tönnies je bil Gustav, najmlajši pa Emil. Vmes sta bila še Adolf in Viljem. Danes živi samo še Emil, Adolf se je ustrelil, za njim je umrl Viljem, kot zadnji pa je umrl najstarejši Gustav.

Oče bratov Tönnies, ki je prišel v Ljubljano kot reven tesarski pomočnik, je bil ustanovitelj veleobrata na Dunajski cesti, ki je bil znan pod firmo „Gebrüder Tönnies“. Danes se na pročelju te tovarne nahaja napis „Strojne tovarne in livarne“. Staremu Tönniesu so kot Nemcu šli takrat na roko imoviti ljubljanski Nemci in tako je bilo mogoče, da se je iz njegove prvotne tesarske obrti polagoma razvil veleobrat, ki se je potem pod vodstvom njegovih sinov delil na stavbni in mehanični oddelek. V stavbnem oddelku, pri katerem je bila tudi velika mizarska delavnica, je imel glavno besedo Gustav. Gustav je pri mizarjih bil predmet mnogih šal in dovtipov in to z ozirom na njegovo naravo. Mož je namreč silno rad zmerjal in kričal, malokomu pa je storil kaj žalega. Najraje je imel one, ki so mu znali krepko odgovarjati. Pri izplačevanju plač so imeli tesarji prednost, kar je nekako dokumentiralo, da je bil ustanovitelj podjetja tesar. Zaposlenih

Janko Telban.

Št. 215 . . .

(Konec.)

Bila je že pozna jesen, prst debela slana je ležala po travnikih in njivah, ptice selivke so že davno odplule proti jugu, v tople kraje. Nekega mrzlega jutra so se odprle hrastova zamrežena vrata justice in na pragu se je pojavil Radej. S polnimi pljučami je sesal sveži zrak v se, katerega je tako dolgo pogrešal v minulih mesecih. Zopet prost, svoboden. V lahnem sukniču, brez klobuka je begal po ulicah, sam ni vedel kam naj se obrne.

Človek brez cilja in brez bodočnosti.

Ogibal se je ljudi, na samotni klopi pod hribom je presedel celi dan brez kosila.

Kratki jesenski dnevi, polni megle in nasičene mokrote.

Delala se je noč, v mestu so zagorele plinove svetilke, ko se je vzdignil ter se napotil proti domači hiši. V njegovi spalnici je gorela luč in skozi zagrinjalo se je videla senca ženske.

„Mati, Radej je tukaj!“

Hotel je k njej, da ji pade pred noge in jo prosi odpuščenja. Že je prijel za kljuko, tedaj pa se je iz teme pojavila senca in na uho mu je zadonelo:

„Pojdi in ne vrni se več!“

Strah mu je pretresel ude, obrnil se je in zbežal v temno noč. Uro hoda od mesta je stala lesena baraka, zgornje deske so bile odtrgane. Skozi odprtino je zlezal Radej, ter se zaril v seno. Tri dni ga ni bilo na izpregled, želodec se je vedno huje oglašal, tako da je bil primoran potrkati na vrata osamele kočice, kjer mu je stara ženica postregla s krompirjem v oblicah, za Bog plačaj.

Sin bogatih starišev, ki so imeli lepo, visoko hišo v mestu, je prosil pri revnih ljudeh košček kruha. Tako so tekli dnevi vedno enaki. Včasih so se dobili dobri ljudje, ki so rade volje pomagali izgnancu, ki ga je bacnil družabni red na nivo prokletstva, drugič pa so naščuvali nadenj psa, da je moral bežati kot potepuh, zli duh. Dolga je bila borba predno se je odločil ter se podal v mesto, kjer je vprašal za delo. V pisarni so ga sprejeli z mrzlim obrazom.

„Želite?“

„Prosim, ako bi mogel dobiti delo.“

„Kako se pišete, imate izpričevalo?“

„Radej . . . , prosim tu.“

„Hm, hm . . . Žal, ne rabimo sedaj nobenega. Poskusite kje drugje.“

je bilo v podjetju včasih tudi do štirideset mizarjev in strojnih delavcev. Kot delovodja odnosno kot mizarški mojster je bil pred tridesetimi leti nekaj let pri tvrdki Tönnies zaposlen tudi g. Franc Unger, ki je v isti lastnosti že dolga leta še danes v službi pri Kranjski stavbni družbi. Nadalje prihajajo pri tvrdki Tönnies še v poštev mizarški delovodji Malin in Štebilj.

Največja mizarška tvrdka tedanje dobe je pač bila Matijanov. V tej tovarni pohištva, ki je svoje obratovanje že zdavni občutno skrčila, je bilo okoli leta 1890 zaposlenih 46 mizarjev, 12 tapetnikov, 4 do 6 strugarjev in ravno toliko rezbarjev. Strugarji in rezbarji so postali pri izdelavi pohištva do malega nepotrebni, ker pri pohištvu novejših stilov strugarsko in rezbarsko delo skorajda ne prihaja več v poštev.

Matijani pohajajo iz Št. Vida nad Ljubljano. Oče sedanjega lastnika tvrdke se je kot sin malega kmetiča izučil mizarstva, se kot pomočnik podal v tujino in vrnivši se je prišel v Ljubljano in se ustanovil kot samostojni mizarški mojster. Matijanov delavnica je bila tista, v kateri so pozneje nastajali najhujši konflikti. Danes označujejo tvrdko Matijan izložbe pohištva na Dunajski cesti. Delavnica se nahaja zadaj in se iz ceste ne vidi.

Tudi ustanovitelj Binderjeve mizarške delavnice je pripotoval v Ljubljano kot mizarški pomočnik praznih rok. Stari mizarški pomočniki še pomnijo, da je oče sedanjega gospoda Binderja še kot pomočnik delal pri mizarškem mojstru Hanselnu, kjer je bil Janez Zorman, ki danes na svojo roko izdeluje mrtvaške krste, za poslovodjo. Karl Binder je, kakor vsi popreje navedeni mizarški mojstri, umrl kot hišni posestnik in kot lastnik ene izmed največjih mizarških delavnic v Ljubljani. Njegov sin kot naslednik obratuje v družbi z g. A. Rojinom dalje.

Mizarške delavnice poznejšega datuma so Kranjske stavbne družbe na Vrtači, h kateri se bomo še povrnili.

Bernik in Trink v Linhartovi ulici. G. Trink je bil popreje sam in je šele pozneje stopil v družbo z g. Bernikom, ki je danes načelnik zadruga mizarških mojstrov. Oče g. Bernika je pred tridesetimi leti delal v Ljubljani kot pomočnik in je kot tak pomagal ustanavljati strokovno organizacijo mi-

zarskih pomočnikov, kateri je bil dolga leta zvest in agilen član.

Ena izmed največjih sodobnih mizarških delavnic je delavnica g. Ant. Rojine v Kolodvorski ulici nasproti hotela pri „Štruklju“. Rojina se je izučil mizarstva v Ljubljani, nato je kot pomočnik delal po več let v Parizu in Londonu in je danes menda edini mizar v Ljubljani in morda celo v Sloveniji, ki ovlađuje francoski in angleški jezik. G. Rojina sam zatrjuje, da se je v Parizu in Londonu udeleževal v strokovnih organizacijah tamošnjih mizarjev. Svojo delavnico je od začetka imel v Wolfovi ulici. Danes je lastnik tovarne in hišni posestnik, kakor rečeno v Kolodvorski ulici in stoji kot načelnik na čelu Zvezi mizarških podjetij, ki je včlanjena v Zvezi industrijcev, dočim so manjši mizarški mojstri zbrani v zadrugi mizarških mojstrov.

Nadalje prihaja še v poštev mizarški mojster Bizjak v Šiški. Gospod Bizjak je večinoma delal pri tvrdki Tönnies pri strojih. Kot pomočnik je večkrat skušal mešati nam štreno. Mož si je veliko prizadeval, da bi vsaj del ljubljanskih lesnih delavcev pripeljal v klerikalni tabor, opravil pa ni ničesar, niti sklicevanje na sv. Jožefa kot na patrona lesnih delavcev mu ni pomagalo. Lesni delavci ljubljanski so bili dovolj značajni in tudi toliko razredno zavedni, da so taka in podobna prizadevanja pomilovalno prezirali.

Mizarški mojstri, ki delajo s stroji, so še: Luka Ahačič v Hrenovi ulici, Škafar na Rimski cesti, S. Praprotnik v Jenkovi ulici, Šenica ter Andlovec.

Poleg tega je v Ljubljani tudi nekaj tesarskih mojstrov, ki zaposlujejo tudi mizarje in imajo istotako stroje. Tvrdka Weisbaher na Dunajski cesti je obratovanje morala ustaviti. Po smrti Weisbaherja, ki je od početka imel le tesarstvo in čigar podjetje se je pozneje razširilo tudi na mizarstvo, je moralo propasti, ker se je tamkaj naselila cela jata raznih ravnateljjev, knjigovodij, inženirjev in poslovodij, ki so vsi hoteli na račun podjetja dobro živeti, tega pa podjetje ni preneslo.

Praprotnikovo delavnico so imeli skozi pet let v najemu Petrovčič, Dolenc in Golob. Vsi trije so popreje bili zaposleni pri tvrdki Binder, prva dva kot poslovodja in tretji kot strojni mojster. Po preteku petih let so se družabniki zopet razšli.

Celo mesto je obletal. Povsod enak odgovor. Obrnil se je na posredovalnico za delo. Prijazen uradnik mu je povedal več ponudb.

„Tukaj v tej tiskarni in tudi v tej rabijo enega delavca Vaše stroke.“

„Oprostite, gospod, bil sem tam, pa so mi povedali ravno nasprotno.“

„Ni mogoče! Potem Vam pač ne morem pomagati.“

Zjasnilo se mu je v glavi. Nisi več pošten, ne spadaš več v to družbo. Hud udarec za izmučeno telo.

Končno po enem mesecu lakote in mraza se mu je vendar posrečilo, da je dobil delo pri neki veliki stajbeni družbi, kjer je nosil opeko visoko gori na odre. Žal, da je pritisnil po par tednih hud mraz, sneg je zapadel po ulicah in travnikih, delo se je ustavilo — zopet je bil na cesti. Begal je brez uma po ulici. Nasproti mu je prišla mlada dama, zavita v debel kožuh. Spoznal jo je.

„Mara!“

Začudeno ga je pogledala.

„Mara, me ne poznaš več? Tvoj Radej...“

„Oprostite, gospod, Vi se motite!“

„Ne, ne, resnica je. Kako sem hrepenel po Tebi vse te

dolge mesece, Ti pa se morda nisi prav nič spomnila name. Vendar Ti odpustim.“

„Prosim, gospod, ne nadlegujte me. Drugače pokličem stražnika.“

„Stražnika...?“

Z blaznim pogledom je zrl za njo. Ona pokliče stražnika? Ona, za katero je prodal čast in bodočnost. Blazno se je zakrohotal ter zbežal daleč ven iz mesta v barako, kjer se je zaril v zmrzlo seno, bil je mrtev za prihodnjost.

Hudobni duh je zmagal ter se satansko režal, da so se ob njegovem smehu pripogibali vrhovi dreves.

* * *

Pred menoj leži drobno pismo. Precej je že zarjavelo, tu pa tam se poznajo prsti na ovoju in odtise pečatnega voska je zdrobil zob časa. Kje je pisec, ki je pisal na čisto navaden črtani papir drobne črke in ki se je v davno minulem času nazival moj prijatelj? Menda je odšel tam daleč proti vzhodu ter si je na prijaznem griču med cvetočimi jablanami ustvaril novo življenje; morda je bil oni neznanec, ki so ga pred nedavnim časom potegnili iz Drave — ali pa je bil identičen z onim lopovom, ki so obesili lansko zimo na justici? Bog — zna...

„Produktivna zadruga ljubljanskih mizarjev“, ki ima svoj veliki obrat na Glincah pri Ljubljani, je kapitel za se. O njej bomo govorili posebej.

Izmed pomembnih mizarjskih mojstrov ljubljanskih so v preteklih tridesetih letih umrli Karl Binder v Slomškovi ulici, Adolf Petrin v Hrenovi ulici in Franc Burger v Šiški. Nadalje Gustav Tönnies in Weisbaher, oba na Dunajski cesti, ki so, kakor rečeno, pri svojih podjetjih imeli tudi mizarstvo.

Poleg naštetih mizarjskih mojstrov je v Ljubljani še cela vrsta tudi takih, ki nimajo strojev. Navedeni pa ne obratujejo s stroji, v pretežnji večini se nahajajo njihove delavnice tudi v lastnih poslopih. Mnogi izmed njih so lastniki še posebnih stanovanjskih hiš. Mali obrtniki mizarjske stroke ne prihajajo dosti v poštev, ker je danes brez strojev absolutno nemogoče vzdrževati konkurenco, kar dokazuje dejstvo, da imamo v Ljubljani celo vrsto takih mizarjev, ki so poskusili svojo srečo, pa so morali kmalu mojstra obesiti zopet na kljuko, potem ko so svoje morebitne malenkostne prihranke zapravili, so se zopet kot delavci mizarji vrnili v strojna mizarstva drugih. Mizarjskim pomočnikom seveda ni treba biti žal eksistenc takih delodajalcev, ki nimajo eksistenčnih pogojev. V svojem obupnem prizadevanju bi namreč tak mali mojster najraje delal noč in dan in naravno bi najraje videl, da se po njem ravna tudi pomočnik. Uvajati kak red v delavnicah teh mojstrov je jako težko.

Dolga vrsta navedenih mizarjskih mojstrov dokazuje, da se je mizarjska stroka v Ljubljani nenavadno razvijala. Pogoje za to je iskati v velikem razvoju mesta, ki je sledil velikemu potresu, ki je pred tridesetimi leti ljubljansko mesto precej zrahljal. Razen tega se je pričela razvijati Abacija, ki je nudila mizarjski stroki v Ljubljani veliko dela. Dobavljalo pa se je iz Ljubljane mizarjska dela poleg tega še v Dalmacijo, Trst, Gorico, Zagreb itd. Že razvoj mizarjske stroke v Ljubljani sam dokazuje, da se mizarjskim mojstrom ni godilo baš slabo. Tudi oni, ki so začeli pozneje na svojo roko, če se jim je iz kake strani nudilo pomoč, da so si nabavili stroje, so izhajali. Kako tudi ne bi izhajali in se zidali delavnice ali kupovali poslopja za nje, ko je skozi do vojne konjunktura do malega vseskozi bila dobra. Ne tako pomočniki. Pred tridesetimi leti se je kretala dnevna plača mizarjskih pomočnikov od 80 krajcarjev do 1 goldinarja in 25 krajcarjev! Je že res, da so bile cene življenskim potrebščinam vse drugačne kakor so danes, vendar pa za preživljanje delavske družine tudi v najskromnejšem smislu te plače od daleč zadostovale niso. Baš to je dalo povod, da so ljubljanski mizarji pri svojih ženitvah vedno dajali prednost onim dekletom, ki so si tudi služila svoj vsakdanji kruh. Z združenimi močmi sta se potem preživljala kot mož in žena. In tako je po večini še danes. Toda gorje onemu mizarju, ki je pozneje bil oblagodarjen s številnim družinskim naraščanjem. Dokler je bila v družini še moževa ali ženina mati, ki je varovala otroke, kuhala in snažila, je še šlo. Kakor hitro pa tega ni bilo, so nastale hude težave. Nikjer drugje v tem pogledu ne prihaja kapitalistični družabni red, ki je znal tudi ženo vpreči v svoj jarem, tako jasno do izraza, kakor je to slučaj pri ljubljanskih mizarjih.

In delovni čas? Našim mladim sodrugom se bo zdelo neverjetno, če povemo, da se je v ljubljanskih mizarjskih delavnicah pred tridesetimi leti delalo z dopoldanskim polurnim odmorom za zajutrek in enournim opoldanskim odmorom za obed od 6. ure zjutraj pa do 7. ure zvečer! Ako torej odštejemo oba odmora je čisti efektivni delovni čas znašal 11 in pol ure dnevno!

Za takih okolščin je pač razumljivo, da so imeli funkcionarji „Splošnega delavskega, pravovarstvenega in izobraževalnega društva“ med ljubljanskimi mizarji za svojo agitacijo ugodna tla. Dano situacijo so ti sodrugi tudi v polni meri izkoristili in sicer z uspehom. Izmed najagilnejših članov „Splošnega delavskega, pravovarstvenega in izobraževalnega društva“ je poleg drugih mizarjev postal sodrug Ježek Matvez. Polagoma pa je prežal novi duh ljubljanske mizarje v toliki meri, da so postali prvič izdatna opora temu društvu in drugič, da so se funkcionarji tega društva že lahko zanesli na nje. Kot takim je ljubljanskim mizarjem tudi pripadla naloga, da prvi izmed vseh ostalih strok preidejo skozi ognjeni krst stavke, kar se je zgodilo, kakor že rečeno, leta 1890.

Rečeno je že, da se je leta 1890 „Splošno delavsko, pravovarstveno in izobraževalno društvo“ odločilo praznovati 1. maj. Za Ljubljano je bilo to nekaj povsem novega. Ljubljanskim špisarjem je to nagnal precej strahu v kosti, grozovit strah pa so morale imeti tudi takratne cesarsko kraljeve oblasti.

Kajti na 1. maja 1890 je bila v Ljubljani konsignirana vsa ljubljanska garnizija. Poleg pripravljene vojaštva je bila na nogah tudi vsa takratna mestna policija. Vsega tega pa se sodrugi niso ustrašili in so za praznovanje prvega maja med delavstvom tembolj navdušeno agitirali. Tudi za delodajalce je bilo praznovanje 1. maja delavcev nekaj novega in v njihovih očeh nekaj nečuvnega. Vse intrige in vsa nasprotstva pa delavcev niso ustrašila in so prišli na javni prvi prvomajski shod, ki se je vršil v prostorih gostilne, ki se je nahajala v hiši kavarne „Evrope“ s strani Dunajske ceste, v lokalih, v katerih se danes nahaja neka zavarovalnica, v lepem številu. Na shodu, na katerem je kot glavni govornik nastopil rajnki Kordelič, je vladalo velikansko navdušenje. Velik del navzočih so tvorili mizarji in je ob ti priliki bila proklamirana prva stavka mizarjev. Zahteve mizarjev so bile: Uvedba deseturnega delovnega časa in 10% povišanje plač. Stavka, ki je trajala 18 dni, je sicer končala brez uspeha, vendar pa je pozneje vse eno imela svoje dobre posledice.

(Dalje prihodnjič.)

Naši grobovi od leta 1895 do 1925.

Smatrali bi za pregreško proti veličanstvu smrti, če bi se ob slavnostnem razpoloženju, ko obhajamo tridesetletnico podružnice ljubljanskih lesnih delavcev, ne spomnili tudi onih sodrugov in članov ter funkcionarjev, ki so stali v njenih vrstah, a jih danes ni več med nami. Dolga vrsta jih je, ki sanjajo svoj večni sen deloma pri Sv. Krištofu, deloma pri Sv. Križu in tudi v zemlji pokopališč na Viču, Št. Vidu in Stožicah. Eden počiva celo v Zagrebu. Celu dva predsednika sta med njima. Imena naših rajnkih so: Letner Ivan, ki je bil ob ustanovitvi prvi predsednik, Babšek Franc, je bil pozneje predsednik, nadalje člani, med katerimi je bil marsikateri dober funkcionar: Škof Franc, Čebular, Sivec, Mrva, Bezlaj, Brajer, Slamnjak, Šenk, Škof Ivan, Pogačnik, Kunstelj, Šloser, Černivc, Žargi, Habe, Ložar, Selak, Gradišar, Uršič, Kogovšek, Civha, Planinšek, Dobrin, Novak, Muška, Smuk, Varšek, Jesih, Rožnik, Flegar, Tome, Zajec, Novšak, Sonc, Laznik, Brinovec, Gorišek, Brecljnik, Čarman, Burja, Podboršek, Ulčar, Žlebnič, Kavčič, Zlatič, Liker, Kregar, Vehar, Arhar, Zaletel, Babnik, Verbič in drugi.

Nekateri med njimi so padli v vojni in le malo je bilo tistih, ki so umrli vsled visoke starosti, večinoma jih je sklatila v grob jetika, ki je med mizarji vdomačen gost. Neizprosna smrt jih je pobirala večinoma v najboljši moški dobi, a tudi med zelo mladimi sodrugi je izbirala svoje žrtve. Marsikateri izmed njih bi še danes lahko živel, če bi pogoji kapitalističnega reda, ki ne priznava delavcu v zadostni meri, česar za življenje rabi, ne bili tako kruti in brezobzirni.

Lepa četica je to, ki se ne more več veseliti ob praznovanju tridesetletnice naše ljubljanske podružnice, zato se jih spominjamo mi, ki smo jih preživeli. Nekateri so stali ob zibelki strokovne organizacije ljubljanskih mizarjev in so ji do svoje smrti ostali zvesti; drugi zopet so svojo dolžnost do nje vršili pozneje. Ob tridesetletnici podružnice ljubljanskih mizarjev veljaj grobovom naših rajnikih v globokem spoštovanju naš poklon. Naj iz spomina na nje vzklije nova borbena sila in borbena navdušenje. Naj velja ob ti priliki naša obljuba, da bomo njihovo delo nadaljevali. Spijo naj svoj večni sen mirno, njihova dedščina bo prehajala iz generacije na generacijo do končne zmage pravice. Ko zavihra v zraku naš prapor, naj zavihra tudi v pozdrav našim mrtvim sodrugom. Čast in slava vsem, tudi onim našim sodrugom, ki so kot člani Osrednjega društva lesnih delavcev pomrli v Mariboru in drugih krajih Slovenije.

In ker ob grobu vse difference prenehajo in preneha vsaka borba, bodi spoštljiv spomin tudi trem ljubljanskim mizarjskim mojstrom, ki so v tej dobi istotako umrli. To so Karl Binder, Franc Burger in Adolf Petrin. Imeli smo z njimi marsikatero prasko, zlasti Petrin je bil naši strokovni organizaciji sila nenaklonjen. Toda njihova smrt je poravnala vse, z njimi nimamo nobenih diferenc več. Zato naj tudi ti trije mojstri naše stroke počivajo mirno.

Živim sodrugom naj velja klic na delo, tako se bomo na najčastnejši način oddolžili spominu na naše mrtve.

K tridesetletnici.

Ob tridesetletnici društvenega življenja, sodružne borbe, solidarne vzajemnosti, bi človek skoro rekel: organizacija je dovršila svojo nalogo, organizacija je izpolnila svojo dolžnost, čas je, da nove organizacije prevzamejo njihovo dedščino.

Kaj je ljubljanska podružnica že dovršila svojo nalogo? Ne!

Kdor pozna zgodovino strokovnega gibanja, kdor pozna zgodovino delavskih bojev, ve, da je v meščanski družbi neizčrpiliv krog nalog in dela, ki ga mora vršiti strokovna organizacija. Živo življenje nalaga strokovnim organizacijam dela, živo, trdo življenje nalaga organizatorjem, delavcem težkih in velikih dolžnosti.

Tem nalogam je bila ljubljanska podružnica lesnih delavcev vedno kos, tem nalogam vedno in vsekakor dorastla. Pa zakaj?

Kadar sem bil pri naših ljubljanskih mizarjih, pa sem opazoval in motril njihovo delo, njihove načrte, vselej sem dobil vtis: podružnica ljubljanskih mizarjev je kakor ptičje gnezdo. Mlajši, mladi delavci v pokretu se grejejo v gnezdu, uče se boja, se uče dela v tem gnezdu, stari, osiveli pa jim dajejo nauke, pripovedujejo doživljaje, izkušnje in jih opozarjajo in svare na nevarnosti, težave.

Vsaj mi ne bodo zamerili. Ježek, stari Ježek vleče svojo s slabim tobakom zabasano pipico, pa modruje, pripoveduje in navdušuje... Kakor ptiček v gnezdu pa kriči in se togoti

izza kota dobri Vrhovec, ki ga z zadovoljstvom motri izza peči naš dolgi Baštolec. Z ljubeznijo, dobrodušnostjo gledata Ježek in Baštolec svojega nebogljenčka, ki pa dobro ve, da je to tudi njegovo gnezdo, njegovo edino zavetišče in ga zato tudi ne razdira. Vsaj varuje gnezdo tudi njega in njegove vrstnike pred nevihto, pred nesrečo.

Harmonija, ki je vladala in vlada pri ljubljanskih mizarjih med starimi in mladimi sodrugi, je vzdržala organizacijo v najtežjih bojih, v najhujših časih.

Pa kaj bi našteval še druge naše sodruge! Samo še to le: Imajo mladega blagajnika. Pa mi je rekel star sodrug, ki so mu že oslabele oči: mladi morajo delati, ker imajo zdrave oči in dobre noge. Stari ne moremo letati za onimi, ki tako radi pozabljajo na svoje organizacijske dolžnosti. In mladi se trudijo, se žrtvujejo, stari pa pazijo, da nihče ne bo razdril lepega in trdnega ptičjega gnezda.

Ker je v organizaciji taka vzajemnost, ker je v podružnici ljubljanskih mizarjev tako razmerje, zato bo ljubljanska podružnica tudi v bodoče — na svojem mestu.

In veliko nalog še čaka, katere bo morala vršiti ta podružnica. Ker pa je prestala baš zadnja leta, ker je niso uničili, niti oslabilih viharji, ki so divjali v zadnjih letih v delavskih vrstah, zato jo bodo boji, ki jih bo bojevala v prihodnjih letih podružnica ljubljanskih mizarjev, le krepili in množili njene vrste. V boju, trdem boju rasejo in napredujejo organizacije. Tega se podružnica ljubljanskih mizarjev zaveda, vsaj so stari sodrugi vcepili ta nauk, to neizpodbitno resnico tudi mlajšim, najmlajšim ljubljanskim mizarjem.

Prepustimo našemu Tokanu, staremu mačku (ne zameri, Tokan!), da bo naštel uspehe te organizacije! O nalogah pa samo najvažnejše!

Ljubljanski mizarji praznujejo svojo tridesetletnico ravno v tem mesecu, ko bi se moralo izvesti starostno in onemoglostno zavarovanje. Pa je kapitalistični razred to zakonito pridobitev kratkomalo briskiral in minister za socialno politiko izvedbo starostnega zavarovanja odgodil.

Ljubljanski mizarji pa zagotavljajo: starostno zavarovanje je sicer odgodeno, ni pa odstavljeno z dnevnega reda. Nasprotno: s podvojeno silo, s podvojeno energijo bodo ljubljanski mizarji zahtevali takojšnjo izvedbo starostnega zavarovanja.

Lesnim industrijcem je za starostno preskrbo dobiček, ki ga ustvarjajo mizarji, sami pa upravičeno zahtevamo za starostno zavarovanje vsaj drobtinico tega dobička.

Naših starih, onemoglih in oslepelih sodrugov in delavcev ljubljanski mizarji ne bodo pustili umreti v pomanjkanju in bedi. Njihovih družin ljubljanski mizarji ne bodo pustili umirati od lakote. Seveda pa bodo pozvali ljubljanski mizarji v skupno fronto vse delavske organizacije, ves delavski razred.

Vsaj se ravno ljubljanski mizarji najboljše zavedajo, da ustvarja le boj — enotno fronto in da je proti kapitalističnemu razredu enotna fronta delavskega razreda nujna in absolutno potrebna.

Zastava ljubljanskih mizarjev bo klicala na boj ves delavski razred. Na boj za osvoboditev delavskega razreda! Zastavi bodo kumovali najstarejši naši sodrugi in — dobro bodo pazili in skrbno motrili, če bodo v prave roke izročili — rdečo zastavo ljubljanskih mizarjev.

K 30 letnici strokovne organizacije.

Pod tem zaglavjem piše „Delavec“:

Te dni slavi ljubljanska podružnica naše organizacije lesnih delavcev tridesetletnico svojega obstoja.

Ta v našem delavskem pokretu tako redki jubilej spremlja vse delavstvo s toplimi simpatijami, zlasti pa ono, ki je združeno s sodrugi lesnimi delavci v Strokovni komisiji, oziroma v Glavnem Radniškem Savezu.

Zato govorimo vsem članom naših organizacij gotovo iz srca, ako častitamo v njihovem imenu sodružni organizaciji k njenemu jubileju.

Naše članstvo je obljubilo prihiteti v velikem številu na slavnost, ki se priredi ob priliki te tridesetletnice.

Slavnosti, ki so zamišljene ob tej priliki, zlasti pa slavnost razvitja zastave organizacije lesnih delavcev, bodo mogočen dokaz čustva solidarnosti, ki začenja vezati ponovno ves delavski pokret.

Naj nam požive te slavnosti v dušah zavest, da je rešitev delavstva v ozkem sodelovanju in v vzajemni podpori.

Sam zase je delavec kakor palčica, ki jo vsak sovražnik z lahkoto prelomi. Šele tista vez, ki nas druži, dela iz nas velesilo. Čim jačja bo ta vez, tem močnejši bomo.

Vemo, da tega starim veteranom pri Osrednjem društvu lesnih delavcev ni treba razlagati. Kdor je znal pripeljati svoj brod neokrnjen čez vse težave, kdor more gledati nazaj na tako dolgo pot, ta si je pridobil obilo izkušenj in je podal že s tem dokaz, da je bil dober krmar.

Trideset let pomeni že v človeškem življenju precej. V zgodovini delavskega pokreta pa pomenja še več, zlasti pri nas, ko stojimo šele v skromnih početkih in v povojni dobi, ko se je tako zabrisala črta ločilnica med solidnim grajenjem in postavljanjem zgradb enodnevnice.

Med masami, ki v organizacije na novo prihajajo, pa je treba visoko dvigniti zavest solidarnosti vsega delavstva in zavest, da moramo graditi v delavskih organizacijah solidno.

Manifestacije ob priliki tridesetletnice lesnih delavcev, pri katerih sodeluje tudi Strokovna komisija, naj služijo poglobitvi te zavesti!

Proti davkom.

Kakor znano je ministrstvo financ sklicalo enketo, na kateri se je razpravljalo o dvaprocentnem davku na delavske zasluge in da je pozvalo na njo samo zastopnike organizacij pridobitnih krogov, kakor trgovskih, obrtniških in industrijskih zbornic, ter centralo korporacij industrijcev. Delavske zbornice in delavske strokovne organizacije je ministrstvo financ kratkotalo prezrlo!

Da se molče ne more iti preko tako očitnega briskiranja, je jasno. Zato je centralni sekretariat delavskih zbornic dne 6. julija t. l. proti takemu postopanju vložil pri ministrstvu najostrejši protest.

Nadalje je delegacija centralnega sekretariata delavskih zbornic v Beogradu dne 13. julija t. l. v zadevi dvaprocentnega davka intervenirala pri predsedstvu finančnega odbora Narodne skupščine in zahtevala, da se v ti obliki davek na delavske plače sploh črta. Ista delegacija je vsem članom finančnega odbora izročila tozadevno resolucijo. Pri svoji intervenciji se je delegacija centralnega tajništva delavskih zbornic postavila na stališče, da bodi zaslužek do 3000 dinarjev mesečno od-

nosno 36.000 dinarjev letno, kot eksistenčni minimum vsakojakega davka prost in šele zasluzki nad tem zneskom naj se progresivno obdavčijo.

Kako rešujejo stanovanjsko vprašanje v Nemčiji.

V nastopnem članku primerja g. Tiefengruber postopanje pri reševanju stanovanjskega vprašanja pri nas in v Nemčiji. Za nas je članek zanimiv zato, ker mnogi izmed lesnih delavcev radi stanovanjske bede trpi, pa tudi za to, ker se je ob reševanju stanovanjskega vprašanja v Nemčiji razvila posebna panoga lesne industrije. Članek se glasi:

„Kmalu bomo imeli o stanovanjskem vprašanju že prav čedno literaturo. Če zberemo razne članke, razprave, kritike in nasvete, potem zakone, odredbe in pravilnike, vrh tega pa še številne resolucije, proteste ter izjave na shodih in zborovanjih, bo to kmalu cela knjižnica.

Vse to pa ostanejo pri nas prazne besede, ki ne spravijo žive duše pod streho in ne spremenijo na trenutnem položaju prav ničesar, pač pa po nepotrebnem razburjajo duhove ter mogoče samo še poostrijo že tako pereče stanovanjsko vprašanje.

Stanovanjska mizerija je pa splošna. Kakor pri nas so se pojavile enake prikazni po vseh od vojne prizadetih državah, nastala so razna socialna vprašanja in med temi je zahteval stanovanjski problem najglasnejše temeljite rešitve.

Z odredbami in paragrafi se v tem oziru ni dalo ničesar doseči, to so razen nas uvidevale ostale prizadete države, opustili so brezplodno teorijo ter se poprijeli zanesljivejše prakse. Nemška vlada je že leta 1919 po načrtih raznih stanovskih organizacij načela rešitev stanovanjskega vprašanja in izvedla velikopotezne akcije; v tem pogledu ji pripada nesporno prvenstvo v Evropi.

Stanovanjsko prizadeti sloji, osobito uradništvo, nameščenci in delavci, so se strnili v organizirane gradbene skupine po sto družin.

Tem organizacijam je dala država iz lastnih posestev, prejšnjih vojaških vežbališč in drugih javnih prostorov primerna stavbišča na razpolago. Iz vojaških skladišč so dobila ta gradbena društva orodje na posodo. Gradbeni prostori so se enakomerno razdelili in vse se je lotilo dela. Po petdeset družin je tvorilo eno delavsko enoto. Za dve stanovanjski enodružinski hišici skopali so temelje in kleti, nanosili material. Zidovje je obstojalo iz zmesi ilovice, pomešane s slamo kot vezilo. Po strokovnih izkušnjah se je ta gradbeni sistem jako dobro obnesel, seveda se je delalo pod nadzorstvom in po navodilih najetih strokovnjakov. Tramovje, streho, pode in okna ter ostalo opremo so dobavila specialna podjetja, ko so bile stene dograjene, in sicer na kredit proti zmernim mesečnim obrokom.

Povprečno v treh tednih ste bile po dve hišici od vsake delovne skupine dovršeni, torej v stočlanskem društvu se je v petih mesecih zgradilo preko dvajset prav čednih, zdravih, družinskih stanovanj. V nekaj letih je bilo vse pod streho. Seveda je uradnik kakor delavec vihtel lopato in kramp, vozil samokolnico ter pridno opravljal težaška dela in sicer v svojem prostem času; če treba ponoči in ob vsakem vremenu.

Nastala so cela predmestja, obširne kolonije in lične naselbine s čednimi hišicami, katerim se prav nič ne pozna, kakšen gradbeni material vsebujejo čedno pobeljene stene.

Znatni napredek je imelo stanovanjsko graditeljstvo v konstrukciji lesenih stavb za človeška stanovanja. Po razno-

vrstnih poskusih so nemški arhitekti zasnovali moderni načrt lesene stavbe, ki pomeni višek te industrije. Lesena hiša, ki se v posebnih tovarniških podjetjih izdeluje v raznih tipih, prekaša v zdravstvenem oziru običajne zidane stavbe, v praktični porabi in glede varnosti so lesene stanovanjske hiše nemškega tipa popolnoma neoporečne.

Poslopje je zgrajeno v modernem ličnem slogu iz najboljšega materiala, opremljeno z vsemi tehničnimi izumi sedanjosti ter mu je tridesetletna porabna doba brez popravil zajamčena. Cela stavba pride loco tovarna na 5 do 10.000 zlatih mark ter tehta po velikosti 10 do 20 ton. Prevoz se vrši na železniških vozovih seveda v razdejanem stanju. Hiša manjšega obsega ima na enem vagonu prostor. Sestavi se poslopje na licu mesta v 24 urah brez strokovnih moči. V istem času se stavba lahko razdene ter za selitev natovori.

Lesno-gradbene industrije se je Nemčija z izvanredno vneto poprijela. Zasnovala so se obširna podjetja z vsemi tehničnimi pripomočki za izdelavo stancvanjskih hiš, tako da sedaj tovarne razpolagajo vedno s primerno zalogo raznih tip ter jih dobavijo promptno na naročila.

Rešitev stanovanjskega vprašanja je dobila na ta način drugo obliko. Omenjenim zadrugam so podjetja stavila stanovanjske hiše na razpolago proti jamstvu primernega odplačila v mesečnih obrokih, ki niso presegali običajne najemnine. Po petnajstih letih pa preide hiša v last najemnika. Odplačilno jamstvo za državne nastavljenice je prevzela država, ki potom odtegljajev od plače amortizira stavbo; za delavstvo in zasebne uslužbenice pa prevzame obvezo delodajalec po posebnih dogovorih. V razdobju dveh let so nastale obširne naselbine, cela predmestja, velike kolonije z izdelki te nove, socialno jako pomenljive industrije. Do konca leta 1924 so nemške tovarne zgradile 54.000 lesenih stanovanjskih hiš, to število je do danes gotovo že podvojeno.

Mestne okolice Hanovra, Elberfelda, Magdeburga so tako-rekoč obsejane s popisanimi stavbami, ki so omogočile mnogotisočim družinam udobno, zdravo in ceno stanovanje.

Kateri pogoji manjkajo pri nas za slično rešitev stanovanjskega problema?

Samo podjetnost za take širokogrudne akcije ni najti, nima jo država, ki rešuje zadevo po svoje, namreč z več ali manj duhovitimi odredbami, za samopomoč po tujih vzgledih nam pa manjka potrebne vztrajnosti in energije.

Lesu imamo doma dovolj, vse druge potrebščine za stavbe po nemškem vzorcu bi se dobile tukaj, vse bi gotovo prišlo ceneje kakor v Nemcem, pa komednejše se nam zdi zabavljati in jadikovati o razmerah, iskati krivca in konečno se udati neizogibni usodi.

Priznati se mora, da je orisani sistem gradnje sila važen, vendar je dvomiti, da bi nam ugajal. Če vzamemo za podlago zlato marko in zlat dinar, ki sta pred vojno bila približno enako vredna, in da bo zlat dinar skoraj vreden 10 papirnatih dinarjev, prihajamo do zaključka, da bi za tako hišico morali plačati 50.000 do 100.000 papirnatih dinarjev. Pri neprestanem padanju cen stavbnemu materialu pa bomo imeli za ta denar kmalu prav lične in solidno zidane hišice, ki ne bodo porabljive samo trideset let, ampak ki jih bo lahko uživalo po več generacij. No, danes lahko konstatiramo, da se je tudi pri nas pojavil začetek, ki glede stanovanjskega vprašanja mnogo obeta. Je to občekoristna stavbna zadruga „Stan in dom“, ki je preko vseh dolgoveznih teoretičnih razprav začela v Ljubljani reševati stanovanjsko krizo s tem, da je na prav energičen način pričela zidati.

Mizar izumitelj.

Le malokdo ve, da je današnji moderni pisalni stroj izum siromašnega mizarja. Zgodilo se je tako-le:

Pred 60. leti je napravil mizar Peter Mitterhofer v Meranu na Tirolskem prvi pisalni stroj, ki je bil poraben. Bil je iz lesa, imel pa je v bistvu vse glayne dele, kakor moderni pisalni stroji.

Leta 1864. je začel Mitterhofer delati na svojem modelu, ki ga je končal v enem letu. Manjkalo pa mu je sredstev, da bi izpopolnil svoj izum in ga v praksi izrabil. Zato je šel leta 1866 k cesarju Francu Jožefu na Dunaj in ga prosil za podporo. Cesar je naročil, naj pregleda model politehnični zavod (sedanja tehniška visoka šola) in naj poda o njem svoje mnenje. Mnenje se je glasilo približno tako-le: „Nekaj je aparat že vreden, ali mnogo ne. Pravzaprav ni pričakovati praktične uporabe pisalnega stroja, ker more na njem z uspehom pisati le oni, ki se dolgo let uri na njem. Celo z dolgoletno vajo ne bo pisec nikoli mogel doseči one hitrosti kakor z navadno pisavo, to je s svinčnikom ali peresom.“

Kljub temu ne ravno ugodnemu strokovnjaškemu mnenju je dal cesar nakazati mizarju podporo v znesku 150 goldinarjev, s čemer mu seveda ni bilo mnogo pomagano. Mitterhofer se je povrnil domov. Napravil je še nekaj poskusov, da bi spravil svojo iznajdbo v denar, pa zaman. Končno je opustil vse poskuse in se vdal v božjo voljo. Umrl je v Partschinu, vasici na južnem Tirolskem.

Mitterhofer je bil prvi človek, ki je napravil pisalni stroj. Izum je bil z njegovo smrtjo pokopan. Toda le za Evropo in v tedanji obliki, ne pa za Ameriko. Na politehničnem zavodu na Dunaju, kjer so pregledali stroj, se je nahajal tudi ameriški tehnik Charles Glidden, ki si je iznajdbo temeljito ogledal. Videl je, da tiči v stvari precej dobrega. Molčal je o tem, ker je hotel sam nadalje poskušati. Ko se je kmalu potem vrnil v Ameriko, je vzel idejo seboj in doma skonstruiral nov pisalni stroj, toda iz kovine, in tako izpopolnil Mitterhoferjev model, da je prišel leta 1867 prvi porabni pisalni stroj na trg.

Usoda izumitelja, mizarja Petra Mitterhoferja, je bila kakor usoda vseh delavskih izumiteljev. Izum njegovega duha so izkoristili drugi.

Nafta.

Pod nafto razumemo nekako mast gnijočih morskih živali, ki so živele v tercijskih morjih pred davnimi časi. Ko se je morje sušilo, se je mast teh živali odcejala v pesek in od tam vedno globje in globje, da se je končno nabrala v podzemeljskih kotlinah. Prav kasno so začeli ljudje nafto uporabljati za razsvetljava, še kasnejše pa v najrazličnejše svrhe. Danes nam nafta daje petrolej, bencin, vazelin, parafin in še marsikaj drugega. Kaj imenovane stvari pomenjajo za splošno življenje, je znano vsakomur. Za najmodernejši promet je bencin neobhodno potreben. Naj omenim avtomobile, aeroplane itd., povsod se rabi bencin. Brez bencina ni modernega vozila bodisi po zemlji, bodisi po zraku. Danes zavzema bencin tako važno mesto v javnem življenju, da se radi njega razvije marsikako svetovno vprašanje kot n. pr. mosulsko v zadnjem času. — Največ nafte se pridobiva v severoameriški uniji, toda tudi tam je preračunjeno pridobivanje le še na omejeno število let. Druga dežela nafte je polotok Apšeron v Kaspijskem morju, kjer je petrolejsko mesto Baku, odkoder je speljan

skoro 1000 km dolg vod v Batum ob Črnem morju in se direktno pumpa v to pripravljene ladje. Za te vrelce se posebno zanimajo Američani. Na tem polotoku je okoli 500 petrolejskih vrelcev, nekateri gorijo že dolga stoletja in si lahko predstavljamo s tem povzročeno ogromno škodo. Okoli bivajoči nomadi smatrajo te goreče vrelce za bogove in jih tudi po božje častijo.

Manj izdatni vrelci se nahajajo v Galiciji in Romuniji ob vzhodni Karpatov. Tudi v Slavoniji in Prekmurju so našli sledove nafte, toda za enkrat se za eksploatacijo ne izplača.

Mosul smo že omenili. To mesto leži v Mezopotamiji ob gornjem Trigrisu. Tam so prišli na sled ogromnim petrolejskim vrelcem. Ko so se evropski narodi klali med seboj za različne fantome, so se prebrisani Angleži ugnezdili v Mezopotamiji ali Iraku, kot se ta dežela med Eufratom in Trigrisom imenuje. Pa ne samo ogromne množine nafte tudi premog in asfalt se tam nahajata. Vzrokov dovolj, da so Angleži zavzeli to od Turkov popolnoma zanemarjeno deželo. Pa ni samo omenjeno naravno bogastvo, ki vabi Angleže, še druga važnejša stvar jih privlačuje.

Nemci, resni tekmeči Angležev pred vojno, so malo kasno prišli k delitvi sveta na imperialistični podlagi. Vendar so hoteli rešiti, kolikor se pač da. Spoznali so važnost zveze z Indijo po suhem. Radi tega so realizirali progno Berlin—Bagdad, Perzijski zaliv in Indijo in Vzhodno Azijo. Svetovna vojna je Nemcem ta račun prekrizala, njih dediči Angleži so pravkar prišli z novo Turčijo v konflikt. Mosulsko vprašanje rešuje Zveza narodov. Kako se bo rešilo, še ne vemo, v kolikor pa poznamo taktiko Angležev, je skoraj gotovo, da v njihovo korist.

Treba si zapomniti.

Mizarski mojster g. Šenica v Ljubljani je v zadnjem času postal nekam nestrpen. Še to mu ni prav, če gre kdo mimo njegove delavnice in se slučajno v njeni bližini na javni cesti malo poustavi. Morda so tudi bivši mojstri, ki delajo danes pri njem, vzrok njegove slabe volje, kdo more to vedeti. Naj bo stvar kakor hoče, mizarski pomočniki prav gotovo g. Šenici ne žele ničesar slabega, zato bi mu pa tudi prav nič ne bilo treba kazati neko pretirano animoznost do njihove strokovne organizacije. Vsaj se mizarski pomočniki tudi ne brigajo za društvene odnose gospodov mojstrov. Lojalno bi torej bilo, da se mizarske pomočnike v tem pogledu pusti popolnoma pri miru. Doslej nismo imeli pritožb proti g. Šenici in bi radi videli, da bi tudi v bodoče ne imeli povoda za to.

Gospod Šenica danes nima posebno dosti dela, toda gospodarsko krizo ne čuti on sam, zato nikakor ne bi bilo na mestu, da bi se dani položaj smatral in porabljal za dobro došli moment za pretirano strogost ali pa šikanacijo. Mislimo, da je prav nepotrebno ustvarjati tak milje, v katerem bi prevladovala vzajemna mržnja, ki ne poraja nikoli nič pametnega.

Beležke.

Nova vlada. V Jugoslaviji smo dobili zopet novo vlado, kar pri nas, kjer se menjajo vlade kakor se menja perilo, ni na vse zadnje nič novega. Dr. Žerjav kot minister za šume in rude in še nekateri nesamostojni demokrati so od Pašiča dobili brco. Na njihova mesta je dirigiral svoje ljudi Stipica Radič in tako smo srečno prijadrali do vlade radikalov in radičevcev. Da je prišlo do sodelovanja v vladi ljudij tistega Radiča, proti kateremu se je v preiskovalnem zaporu vodila preiskava po zakonu o zaščiti države, je samo pri nas mogoče. Radič je bil tisti, ki je propagiral človečansko republiko, v kateri ne bi bilo treba plačevati davkov niti služiti vojakov, na ostuden način je blatil vse, pozival hrvaške kmete k upor, na nekvalificiran način zmerjal kralja, kraljico in ves dvor, hujskal v Moskvi, Parizu, Londonu itd. proti državi, a na zadnje se je isti Radič izkazal kot ordinarnega kolofokterja, ki mu na svetovni obli nima para. Sedaj se ta politični zločinec klanja na vse strani in vsakogar liže kakor tepeni kužek. V Jugoslaviji so bili že obešeni ljudje, ki niti sence tega niso zakrivali, kakor ta politična kreature, kar je ironija, ki ne more biti bolj krvava kakor je. Ironija na pojme o enakopravnosti

državljanov pred zakoni. Sedaj ta politični cigan, ki ne zasluži družega, kakor da ga hrvatski kmetje kamenjujejo, deli iškariotske poljube, ki ne pomenijo drugo kakor novo bodoče izdajstvo. Ob misli na politično harlekinado, ki smo jo priča, se mora vsakemu poštenemu človeku obračati želodec. Fej!

Gospodarstvo.

Likvidacija. Lesna industrijska delniška družba „Drava“ v Mariboru sklicuje za 6. avgust 1925 četrti in menda tudi zadnji redni letni občni zbor, na katerem se bo sklepalo tudi o likvidaciji družbe. Podjetje ima delniško glavnicu Din 3.125.000, normalno je imela zaposlenih okoli 200 delavcev. Med drugimi podjetji je družba „Drava“ tudi lastnica tovarne za upognjeno pohištvo v Zbelovem.

Prvi delavski okrožni zlet

v Mariboru dne 14. in 15. avgusta 1925.

Proletariat mariborskega okrožja bo v dneh 14. in 15. avgusta pregledal svoje vrste. Delavski svet je sklenil pozvati za ta dan vse organizacije mariborskega okrožja politične, strokovne, kulturne in zadružne v Maribor.

Vsa pevska društva, telovadne sekcije „Svobode“ in Udruženje delavskih rediteljev, vsi politično, strokovno, zadružno organizirani sodrugi iz ostalih krajev so vabljeni; dobrodošel vsak, ki hoče v teh dneh manifestirati za socializem.

Na ta dan bo telovadna organizacija „Svoboda“ Maribor slavila tudi petnajstletnico svojega obstoja.

14. in 15. avgusta v Maribor!

Zač. delavski svet.

Razno.

Dragoceno drevo. V državnem gozdu pri Zavidoviču v Bosni so našli jesen s prekrasno pisanim deblom. Taka drevesa so silno redka in zato draga. Navedeni jesen je kupilo Drahovo podjetje in ga plačalo po 70.000 Din za kubični meter. Deblo meri 17 kubičnih metrov in je vrglo državi 1.190.000 Din. Na žago so ga poslali v Budimpešto, ker pri nas nima nobeno podjetje za rezanje furnirja za take dimenzije zadosti velikega stroja.

V Angliji je izbruhnil konflikt med rudarji in posestniki premogovnikov, ki so napovedali delavcem redukcijo plač, sklicevaje se pri tem na krizo, ki je nastala v premogovni industriji. Rudarji so se postavili na stališče, naj nosijo breme premogovne krize premogovni baroni sami. Pripravljeni so odbiti napad z vsemi sredstvi, eventualno tudi s stavko. Za vse slučaje je Zveza rudarjev sklenila pakt z zvezami železničarjev, kovinarjev in transportnih delavcev. Ako bi torej bili rudarji prisiljeni stopiti v stavko, bi stopilo sočasno tudi v stavko vso delavstvo gori označenih treh strok. Angleška vlada se zaveda, da bi bila stavka teh štirih kategorij za angleško gospodarstvo naravnost katastrofalno, zato med rudarji in lastniki premogovnikov posreduje in se trudi poravnati spor mirnim potom.

Kakor vse kaže ne bo to zadnji konflikt v rudarski industriji. Stagnacija, ki vlada v celotnem svetovnem gospodarstvu, meče svoje sence tudi na premogovno industrijo, v kateri se javlja na celi črti zastoj in nadprodukcija vsled znatno omejene porabe premoga. In tudi sicer se bo vsled rapidnega razvoja uporabe vodnih sil in elektrifikacije poraba premoga konstantno omejevala. Kako se bo reakcija v premogovni industriji, ki jo opazamo, v vseh važnejših premogovnih centrih razvijala, bo pokazala prihodnost. Gotovo je, da bo reorientacija glede zaposlitve tako velikih mas delavcev, kakor so to rudarji, povzročila še občutnih težav.

Listnica uredništva.

Zbelovo: Priobčimo prihodnjič. Zdravo.

Lastnik in izdajatelj „Osrednje društvo lesnih delavcev“ v Ljubljani. Odgovorni urednik Kavčič Tomaž. — Tiskarna J. Pavliček, Kočevje.